

UNAPRJEĐENJE TIPOLOGIJE MIROVNIH SPORAZUMA NA PRIMJERU OPĆEG OKVIRNOG SPORAZUMA ZA MIR U BOSNI I HERCEGOVINI

Krešimir Margaletić *

UDK: 341.38:327.56](497.6)
327.56(497.6)
323.2

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 26.VIII.2023.

Prihvaćeno: 26.IX.2023.

SAŽETAK

Autor u ovome radu stavlja fokus na problematiku tipologije mirovnih sporazuma te istražuje nedostatke dosadašnjih pristupa u njihovoj klasifikaciji. Dosadašnje tipologije mirovnih sporazuma suočavale su se s određenim problemima u klasifikaciji različitih vrsta mirovnih sporazuma, što je dovelo do nedovoljno preciznih analiza i tumačenja. U cilju rješavanja tih izazova, autor predstavlja unaprijeđeni okvir tipologije mirovnih sporazuma kroz prizmu primjera Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini. Ovaj rad ne samo da upotpunjuje pogled na proučavanje mirovnih sporazuma, već također uvodi temelj matrice istraživanja koju čine četiri ključna indikatora: tip rata, dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma i način završetka sukoba. Kroz povezivanje spomenutih indikatora s novim kategorijama sporazuma – procesnim, suštinskim, provedbenim, pomirbenim i područnim (regionalnim) – autor predstavlja unaprijeđeni okvir tipologije. Kroz navedenu analitičku matricu, pokazuje se kako se svaki od indikatora povezuje s određenom kategorijom mirovnog sporazuma. Na primjeru Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, autor demonstrira primjenu ovog unaprijeđenog okvira te njegovu sposobnost da precizno kategorizira i tumači različite aspekte mirovnih sporazuma.

Ključne riječi: tipologija mirovnih sporazuma, mirovni sporazumi, problemi dosadašnje tipologije, klasifikacija, unaprijeđeni okvir

---

* Krešimir Margaletić (margkreso@gmail.com), savjetnik u Vladi i Vladinom uredu u Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske. Stavovi izneseni u ovom radu ne odražavaju stavove Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske, već su osobni stavovi autora.

UVOD

Mirovni sporazum (mirovni ugovor) je sporazum između dviju ili više strana u sukobu (najčešće su to države, odnosno pobunjeničke organizacije ili frakcije unutar države) kojim se okončava oružani sukob i uspostavlja mir na teritoriju određene države. On predstavlja važan instrument za postizanje stabilnosti, prekida oružanih sukoba¹ i osiguravanje trajnog mira u međunarodnim odnosima. Izuzetna važnost mirovnih sporazuma proizlazi iz sposobnosti da kreiraju budućnost država pogođenih oružanim sukobima te da pruže okvir za rješavanje osjetljivih političkih, gospodarskih i društvenih problema. Klasifikacija mirovnih sporazuma zahtjevan je zadatak zbog heterogenosti čimbenika i konteksta u kojima se sporazumi zaključuju. Dosadašnje tipologije su se oslanjale na uopćene ili prenaplašene opće modele koji nisu uspjeli obuhvatiti specifične razlike među sporazumima. Kako bi se bolje razumjela raznovrsnost mirovnih sporazuma, postoje brojne studije koje se bave različitim vidovima ovih sporazuma: studije koje se bave istraživanjem odnosa između pojedinih odredbi mirovnog sporazuma u građanskom sukobu² i ponovnog nasilja (Hartzell et al., 2001; Hartzell i Hoddie, 2003; Werner i Yuen, 2005; Matanock, 2017; Reid, 2017), studije o dizajnu mirovnih sporazuma radi rješavanja građanskog rata³ i njihovom utjecaju na trajnost mira (Mattes i Savun, 2009; Badran, 2014; Olson Lounsbury i DeRouen, 2018; Kane, 2019), studije koje istražuju ulogu mirovnih sporazuma u mirovnim procesima iz međunarodno-pravne perspektive, odnosno da mirovni sporazumi još uvijek nemaju pravni status u međunarodnom pravu (Bell, 2006; Bell, 2008; Ozcelik, 2020), te studije o važnosti pregovaračkog procesa radi postizanja rješenja kojima bi se okončao građanski rat (Arnault, 2006; Druckman i Wagner, 2019). Pored toga, neke studije stavljaju akcent na pojedinosti u tekstu mirovnih sporazuma, poput roda, obrazovanja i zaštite ljudskih prava (Nystuen, 2005; Dupuy, 2008; Bell i O'Rourke, 2010), druge pak ispituju doprinos međunarodnog posredovanja u uspješnom okončanju sukoba, daju kritički osvrt na literaturu o učincima mirovnih sporazuma s posebnim naglaskom na posredovanje (Bercovitch i Simpson, 2010; Rohner, 2018), ili su posvećene fazama osmišljavanja i provedbe mirovnih sporazuma, odnosno ispituju način na koji se osigurava provedba mirovnih sporazuma ili provedba specifičnih pitanja (Mezzerla et al., 2009; Molloy i Bell, 2019). Nadalje,

¹ Prema definiciji Odjela za istraživanje mira i sukoba Sveučilišta u Uppsali, oružani sukob je sporna nekompatibilnost koja se tiče vlade i/ili teritorija gdje uporaba oružane sile između dviju strana, od kojih je barem jedna vlada države, rezultira s najmanje 25 smrtnih slučajeva povezanih s borbom u jednoj kalendarskoj godini. "Oružani sukob" također se naziva "državni sukob", za razliku od "nedržavnog sukoba", gdje nijedna od zaraćenih strana nije vlada.

² Odjel za istraživanje mira i sukoba Sveučilišta u Uppsali kod oružanih sukoba ("državnih sukoba") radi podjelu na međudržavne, unutardržavne te unutardržavne sukobe sa stranim sudjelovanjem/internacionalizirane sukobe.

³ U bazi podataka Correlates of War (COW), međunarodnog projekta istraživanja rata koji se bavi analizom i kategorizacijom ratova, nalazimo tradicionalnu (podjela na međunarodne i građanske ratove) i proširenu tipologiju rata (podjelu na međudržavne, izvandržavne, unutardržavne i nedržavne ratove).

neke se studije bave specifičnom tematikom: identificiraju kako bi četiri ključne vrste odredbi mirovnog sporazuma mogle oblikovati stavove civila prema okončanju sukoba (Tellez, 2019), procjenjuju uspjeh mirovnih sporazuma koji su usmjereni na okončanje građanskih ratova u razdoblju nakon hladnog rata u povijesnom, političkom, kulturnom i normativnom kontekstu (Berdal, 2021), postavljaju ponovne pregovore o političkom rješenju kao središnje pitanje za šire projekte izgradnje države i mira (Barnes, 2009), predstavljaju najčešće vrste mirovnih sporazuma pregledom korištenih skupova podataka i istraživačkih projekata o mirovnim sporazumima (Quinn i Echavarría Alvarez, 2020), proučavaju odnos između angažmana Ujedinjenih naroda (dalje u tekstu: UN) i uspjeha mirovnog sporazuma (Maekawa et al., 2019), razvijaju tipologiju lokalnih mirovnih sporazuma (Pospisil, 2022), fokusiraju se na utjecaj izbora nakon zaključivanja mirovnog sporazuma (Joshi et al., 2017) te ističu disciplinarnu potrebu za jasnijim načelima za učinkovito povezivanje mirovnih sporazuma s mirovnim procesima i zalažu se za razvoj standarda i kriterija koji se koriste za operacionalizaciju mirovnih procesa (Kapshuk, 2021).

S ciljem obuhvaćanja različitih karakteristika mirovnih sporazuma i postizanja preciznijeg razumijevanja njihovih brojnih aspekata, i u ovome radu nastojimo unaprijediti tipologiju mirovnih sporazuma. Postojeće tipologije mirovnih sporazuma suočavaju se s izazovima u obuhvaćanju različitih vrsta mirovnih sporazuma te ne pružaju uvijek precizno razumijevanje njihovih osobina. Cilj ovog istraživanja je detektirati njihove nedostatke i predložiti unaprjeđenje tipologije mirovnih sporazuma. Kako bi se mogli identificirati nedostaci u klasifikaciji mirovnih sporazuma u ovom radu se koristi kvalitativna analiza postojećih tipologija mirovnih sporazuma. U radu se uvodi inovativna matrica istraživanja koja se temelji na sljedećim ključnim indikatorima: tipu rata, dizajnu mirovnog sporazuma, ishodu sporazuma i načinu završetka sukoba. Temeljni korak u istraživanju je analiza Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini kao reprezentativnog primjera mirovnog sporazuma. Analiza se provodi s pomoću spomenutih ključnih indikatora na osnovu kojih se razvija nova tipologije koja uključuje sljedeće kategorije sporazuma: procesne, suštinske, provedbene, pomirbene i područne (regionalne) sporazume.

MIROVNI SPORAZUMI: KONCEPTUALNI OKVIR

Definicija mirovnih sporazuma

Yawanarajah i Ouellet dali su standardnu definiciju mirovnih sporazuma prema kojoj su "mirovni sporazumi ugovori koji namjeravaju okončati nasilni sukob ili značajno transformirati sukob tako da se isti konstruktivnije riješi" (Nathan, 2020: 1558). Prema detaljnijoj definiciji Bell i Zulueta-Fülscher mirovni sporazumi su "formalni dokumenti javno objavljeni nakon rasprave sa svima ili nekim od aktera sukoba. Oni odražavaju stupanj slaganja između tih aktera, prvenstveno u pogledu rješavanja i okončanja fizičkog nasilja" (Nathan, 2020: 1558). Nakon završetka hladnog rata analitičari i znanstvenici društvenih područja najviše se bave pitanjima uspješnosti

ili neuspješnosti sukoba, dok je mirovni sporazum sam po sebi ostao i dalje nedovoljno definiran i istražen (Bell, 2006). Bell pod pojmom "mirovni sporazum" najčešće misli na dokument koji se zaključuje između strana u nasilnom unutarnjem sukobu, a kojim se uspostavljaju prekid vatre i nove pravne i političke strukture. Neovisno o konačnom ishodu mirovnih sporazuma, oni su "jasno legalizirani dokumenti" i "predstavljaju uobičajenu pravnu praksu – *lex pacificatoria*" (Bell, 2006: 375). Mirovni sporazum je dokument izrađen nakon razgovora s nekima ili sa svim protagonistima, koji su uključeni u vojni nasilni sukob s ciljem okončanja istoga (Bell i O'Rourke, 2010). Bell i O'Rourke su mišljenja da je danas mirovni sporazum više "putokaz", a ne sveobuhvatan ugovor između suprotstavljenih strana te da artikulira težnje političke nacije i formalizira političke prioritete. Mirovni sporazum bavi se unutarnjim (nacionalnim) i međunarodnim pravnim pitanjima (Bohloulzadeh, 2017). Prema Jasonu Quinnu i Josefini Echavarría Alvarez mirovni sporazum "slobodno opisuje svaki proizvedeni tekstualni instrument u procesu usmjerenom na okončanje ili sprječavanje oružanih sukoba između dvije ili više strana" (Quinn i Echavarría Alvarez, 2020: 1). Badran na temelju definicije Christine Bell i kriterija koje koristi *Uppsala Conflict Data Programme* (UCDP)⁴ definira mirovni sporazum kao "sporazumni ugovor između nekih ili svih aktera sukoba za rješavanje cijele ili dijela nespojivosti i reguliranje buduće interakcije s ciljem okončanja oružanog sukoba" (Nathan, 2020: 1558) te tvrdi da "mirovni sporazumi istodobno ograničavaju i štite, a nijedna funkcija ne potkopava drugu" (Badran, 2014: 195). Ističe kako je skromno znanstveno razumijevanje "kako, kada i zašto mirovni sporazumi proizvode svoje povoljne učinke" (Badran, 2014: 194). Doprinos mirovnih sporazuma ogleda se u uspostavi i razvoju učinkovitijih institucija. Badran kaže da je mirovni sporazum sačinjen od niza odredbi i dovoljna je jedna slabija karika u tome nizu da isti počne "štekati". Drugim riječima, ako postoji nedostatak u nekom od područja suradnje, to može utjecati na njegov uspjeh. Definiciju mirovnog sporazuma daje i Robert Forster po kojoj je "mirovni sporazum kodifikacija uvjeta nagodbe između nekih ili svih sukobljenih strana za svrhu okončanja sukoba među njima" (Forster, 2019: 1). Quincy Wright definira mirovni sporazum kao "formalni instrument koji iskazuje uspostavljanje trajnog mira između stranaka" (Wright, 1970: 56). Ovdje je korisno spomenuti kako u dokumentima i bazama podataka UN-a ne postoji definicija mirovnog sporazuma.

Uloga mirovnih sporazuma u međunarodnim odnosima

Mirovni sporazumi imaju važnu ulogu u međunarodnim odnosima kao instrumenti koji omogućuju prestanak sukoba, uspostavu mira te oblikovanje trajnih rješenja za strane u sukobu. Oni pružaju zaraćenim stranama strukturu za pregovore i kompromis te olakšavaju postizanje zajedničke osnove za budućnost. Mirovni sporazumi dobivaju na važnosti naročito u razdoblju poslije hladnog rata. Otprilike 50%

⁴ Uppsala Conflict Data Programme (UCDP) Odjela za istraživanje mira i sukoba Sveučilišta u Uppsali je program je koji prikuplja podatke o organiziranom nasilju.

građanskih ratova nakon 1990. okončano je mirovnim sporazumom. Christine Bell (2006) ističe da porast broja mirovnih sporazuma ima četiri zajednički niti:

1. nakon hladnog rata uočava se poboljšanje međunarodnih standarda (npr. rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a, smjernice glavnog tajnika UN-a) u polju mirovnih sporazuma, pozornost međunarodne zajednice usmjerava se prema ratovima unutar državnih granica, a hladnim ratom najviše se bave znanstvenici
2. rješavanje sukoba unutar države uključuje izravne pregovore između vlade te države i pobunjeničke strane; obje strane se pritom tretiraju jednako.
3. vlada i pobunjenička strana iznalaze zajednički pristup rješenja sukoba koji uključuje prekid vatre te kompromis o novim pravnim i političkim institucijama vlasti
4. nagodba (kompromis) obje strane formalno se obznanjuje pisanim, potpisanim i javno dostupnim (transparentnost) sporazumima, postignutima uz domaće i međunarodno posredovanje.

S obzirom na razvidan porast broja mirovnih sporazuma nakon 1990. godine, na pregovore i njihovu dinamiku, nastanak i provedbu mirovnih sporazuma kompleksno utječe međunarodni kontekst (međunarodne i regionalne organizacije ili pak jaki vanjski "igrači" – Sjedinjene Američke Države, Rusija, Kina, Velika Britanija i dr. Međunarodna potpora, posredovanje ili pritisak mogu snažno utjecati na proces i konačni ishod mirovnih pregovora. Međunarodne i regionalne organizacije ili, češće, velike sile imaju vlastite interese u oružanim sukobima te sudjeluju kao posrednici u pregovorima i/ili oblikuju uvjete mirovnog sporazuma. Pored toga, putem otvorene potpore i pritiska mogu utjecati na sukobljene strane da pristupe pregovorima i postignu dogovor o okončanju sukoba i postizanju mira. Osim ovog političkog/geopolitičkog aspekta, gospodarski i društveni aspekti također imaju bitnu ulogu u mirovnim pregovorima. Gospodarski aspekt ogleda se na način da se zaraćenim stranama može postaviti uvjet da se mirovni sporazum mora zaključiti ako žele primiti npr. financijsku pomoć za poslijeratnu obnovu, odnosno ako žele da im se omogući pristup financiranju na tržištima kapitala. Društveni aspekt vidljiv je kroz latentni pritisak međunarodne zajednice, uključujući međunarodnu javnost, strane javne i privatne masovne medije te njihov utjecaj na kreiranje odredbi sporazuma kroz jasniju vidljivost promocije i zaštite ljudskih prava, socijalne jednakosti i pravde, promocije ravnopravnosti spolova itd. Usto je važan i sigurnosni aspekt. Bez snažne i nedvosmislene potpore međunarodne zajednice, osobito velikih sila, nije moguće provesti demilitarizaciju nakon završetka sukoba, uspostaviti povjerenje između sukobljenih strana, osigurati potrebnu sigurnost državnih institucija, ljudi i imovine te provesti reformu policije i vojske. Također se ne smije zanemariti pravni aspekt. Naime, međunarodno pravo može imati utjecaj na pregovarački proces i odredbe mirovnog sporazuma. Na sadržaj i oblik mirovnog sporazuma može utjecati na primjer otkrivanje ratnih zločina, kažnjavanje njihovih počinitelja, poslijeratno kršenje ljudskih prava i odgovornost za njihovo kršenje. Može se slobodno reći da mirovni sporazumi "nalikuju internacionaliziranim ugovorima u korištenju međunarodnog

prava kao temelja za pravni poredak koji je "neutralan" među stranama" (Bell, 2006: 406) te ih je najbolje promatrati kao prijelazne internacionalizirane ustave (imaju određenu moć i okvir postupanja). Nadalje, "istraživanja pokazuju da se skoro polovica mirovnih sporazuma raskida unutar pet godina, a više unutar desetogodišnjeg razdoblja" (Bell, 2006: 375).

Složenost čimbenika koji utječu na mirovne sporazume

Na pregovarački proces, sadržaj, implementaciju i očuvanje mirovnog sporazuma velik utjecaj imaju različiti čimbenici međusobno kompleksno povezani, kao i vidljive promjene koje se odvijaju tijekom i nakon sukoba. Međusobna povezanost i dinamika tih čimbenika čine složenu mrežu utjecaja na pregovarački proces, na sadržaj sporazuma te potom i na njegovu primjenu. Ključne čimbenike koji utječu na nastanak, uspjeh/neuspjeh i trajnost mirovnih sporazuma možemo prema njihovim osnovnim karakteristikama podijeliti na:

1. političke čimbenike – sukobi često imaju političke korijene koji mogu predstavljati prepreku u postizanju dogovora; postizanje suglasnosti oko teksta mirovnog sporazuma, kao i trajnog mira, može ovisiti o različitim ciljevima političkih stranaka i/ili interesnih skupina unutar određene države
2. etničke (nacionalne), vjerske i kulturne čimbenike – sukobi su često prožeti dubokim etničkim, vjerskim ili kulturnim podjelama; različite etničke, vjerske i kulturne skupine mogu imati različitu percepciju postizanja i održivosti mirovnih sporazuma
3. sigurnosne čimbenike – razoružanje zaraćenih strana i uspostava povjerenja među njima, provedba demobilizacije, sigurnost ljudi i imovine, zaštita (novouspostavljenih) državnih institucija na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini predstavljaju osnovu za postizanje održivog i trajnog mira
4. gospodarske čimbenike – poslijeratna obnova i razvoj kao i zapošljavanje demobiliziranih ratnika imaju važnu ulogu u pregovaračkom procesu i kreiranju mirovnog sporazuma
5. međunarodne, regionalne i pojedinačne čimbenike – interesi međunarodnih i regionalnih organizacija, ali i velikih sila, mogu utjecati na dinamiku, tijek i konačni ishod pregovaračkog procesa; utjecaj je vidljiv kroz vojnu, gospodarsku i financijsku pomoć stranama u sukobu, diplomatski pritisak na zaraćene strane da sjednu za pregovarački stol i zaključe mirovni sporazum, posredovanje u pregovorima te korištenje političkih i gospodarskih sankcija i izolacije kao sredstava pritiska na strane u sukobu.

TIPOLOGIJE MIROVNIH SPORAZUMA: ANALIZA I KRITIKA

Pregled tipologija mirovnih sporazuma

U Hrvatskoj enciklopediji tipologija je definirana kao "dio znanstvene discipline koji predmete i pojave nekoga istovrsnog područja dijeli po tipu, tj. po srodnosti u kompleksima karakteristika" (Enciklopedija.hr, 2023). Prema definiciji Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, tipologija je "sustavna klasifikacija izrađevina u tipove na temelju zajedničkih obilježja" (Struna.ihjj.hr, 2023). Tipologija je "opći proces grupiranja entiteta po sličnosti...drugi izraz za klasifikaciju. Dva obilježja razlikuju tipologije od generičkih klasifikacija. Tipologija je općenito višedimenzionalna i konceptualna. Tipologije općenito karakteriziraju oznake ili nazivi u njihovim ćelijama" (Bailey, 1994: 4). Prema Čengiću, "tipologija a) predstavlja skup dvaju ili više idealnih tipova korištenih za kategorizaciju ponašanja, događaja, društava ili društvenih skupina ili je, b) klasifikacija predmeta prema određenim tipovima" (Čengić, 2009: 73). Susann Kluge naglašava da je svaka tipologija "rezultat procesa grupiranja: polje objekta je podijeljeno na neke skupine ili tipove uz pomoć jednog ili više atributa. Elementi unutar tipa moraju biti što sličniji (unutarnja heterogenost na 'razini tipa'), a razlike između tipova moraju biti koliko je moguće što jače (vanjska heterogenost na 'razini tipologije'" (Kluge, 2000: 2). Tipologije su česte u humanističkim znanostima. Karakterizira ih "kategorizacija, ali ne i hijerarhijski raspored; kategorije u tipologiji povezane su jedna s drugom, a ne supsidijarne jedne drugima" (Ayres i Knafel, 2008: 900). One imaju važnu ulogu kao istraživački instrument te olakšavaju proces koji zahtijeva kreativnost u konceptualnom smislu i analitičku strogoću.

O tipologiji mirovnih sporazuma postoji relativno malo literature. Rijetki su autori poput Quinna i Echavarría Alvarez koji navode kako se mirovnim sporazumima mogu smatrati protokoli, načela, okviri, memorandum i pojedinačni i ograničeni sporazumi, ali i sveobuhvatni sporazumi koji su rezultat pregovaračkog procesa "koji uključuje obje (a) glavne strane u sukobu i (b) suštinska pitanja koja leže u osnovi glavnog spora" (Quinn i Echavarría Alvarez, 2020: 1-2). Isti autori razlikuju građanske ratove od ratova među narodima (državama). Izraziti porast broja sklopljenih mirovnih sporazuma 1990-ih pripisuje se većoj "međunarodnoj pozornosti takvom sukobu" (Quinn i Echavarría Alvarez, 2020: 3). Arist von Hehn (2011) bavi se, između ostaloga, različitim vrstama sporazuma i njihovom pravnom klasifikacijom u mjeri u kojoj to utječe na proces provedbe mirovnog sporazuma. On razlikuje četiri vrste mirovnih sporazuma: sporazume prije pregovora, privremene sporazume, okvirne ili sadržajne sporazume i provedbene (implementacijske) sporazume. Sporazumi prije pregovora bave se pitanjima tko će sudjelovati u pregovorima, u kojem statusu i sl. Privremeni sporazumi pružaju privremeno rješenje dok se ne postigne trajno rješenje. Mogu se zaključiti kada cjelovito rješenje nije uspjelo ili kada su strane suočene s bitnim podjelama koje priječe postizanje trajnog rješenja. Zaključivanje privremenih sporazuma može biti strategija za kupovinu vremena, stvaranje povjerenja i osiguravanje povoljne klime za buduće pregovore. Okvirni ili sadržajni sporazumi često se nazivaju mirovnim sporazumima, a karakterizira ih javna ceremonija potpisivanja te

susret dviju ili više suprotstavljenih strana, često uz simbolično rukovanje. Provedbeni (implementacijski) sporazumi služe daljnjem razvoju općeg okvirnog sporazuma. Uspjeh ovakvih sporazuma zahtijeva daljnje pregovore suprotstavljenih strana radi osiguranja njihove provedbe.

Razmatranje različitih klasifikacija mirovnih sporazuma dublje nas uvodi u kompleksnu prirodu procesa postizanja mira. Christine Bell koja je znatno doprinijela proučavanju ove teme, razlikuje tri glavne vrste mirovnih sporazuma koje imaju različite uloge u postkonfliktnim okruženjima. Njezina analiza omogućava šire razumijevanje dinamike sukoba i nužnost raznolikih pristupa kako bi se postigao trajni mir. Sporazumi prije pregovora, poznati i kao "razgovori prije razgovora", postavljaju temelje za pregovore (tko će prisustvovati mirovnim pregovorima, dnevni red pregovora, jamstva druge strane da pregovore neće iskoristiti za vojne i/ili političke ustupke, puštanje zatvorenika, povratak pregovarača iz egzila) i zapravo je riječ o političkim paktovima, a ne o obvezujućim pravnim sporazumima. Usredotočeni su na "izjavu" ili "zabilješku" o samom sporazumu ili međusobnom razumijevanju i često se nazivaju deklaracijama ili memorandumima. Ključno je da se suprotstavljene strane udruže i izraze posvećenost budućim mirovnim pregovorima. Njihov neobvezujući pravni status može otvoriti vrata za skrivanje pravih namjera, što može potkopati proces postizanja mira i rezultirati nedostatkom mogućnosti za kritično izražavanje neslaganja ili stajališta radikalnijih političkih suparnika prema kompromisnim prijedlozima, čak i prije nego što mirovni pregovori započnu. Okvirni/sadržajni sporazumi esencijalni su dogovori usmjereni na osiguranje prekida vatre, rješavanje dubokih uzroka sukoba i trajno zaustavljanje ratnih djelovanja i nasilja. Formalno su zabilježeni u pisanim dokumentima koje potpisuju sve sukobljene strane, često uključujući i međunarodne sudionike. Ovi dokumenti sadrže odredbe koje se odnose na demilitarizaciju i demobilizaciju, uspostavu državnih (političkih) institucija, provedbu izbora i zaštitu ljudskih prava. Mogu biti vrlo detaljni ili se fokusiraju na načelne odredbe koje osiguravaju provedbu reformi u postkonfliktnom okruženju. Okvirni/sadržajni sporazumi razlikuju se po pitanju "rješavanja sukoba oko suvereniteta, državnosti i identiteta" (Bell, 2006: 378). Po svojoj strukturi i jezičnom izričaju imaju pravnu narav i sastavljeni su od sljedećih dijelova: uvoda (preambule), odjeljaka, članaka i dodataka. Osiguravanje njihove implementacije zahtijeva od suprotstavljenih strana kompromise, uz mogućnost intervencije vanjskih aktera radi očuvanja stabilnog mira. Tijekom provedbe ovih sporazuma, posebna pažnja posvećuje se svim pojedinostima sporazuma. Primjeri okvirnih/sadržajnih sporazuma su Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (Daytonski mirovni sporazum), sporazum o miru u Burundiju i sporazum iz Loméa o miru u Sjevernoj Africi.

Sporazumi o provedbi ili ponovnom pregovaranju podrazumijevaju novu fazu pregovora u koju su uključeni svi sudionici općeg sporazuma, a strane međusobno procjenjuju svoju spremnost da se vrate na prijašnje ustupke. Iako ti sporazumi ne moraju nužno biti dokumentirani, mogu biti formalizirani kao pravni dokumenti i mogu postupno postati dijelom domaćeg zakonodavstva. Primjer je privremeni sporazum Izraela i PLO-a (Oslo II) koji je djelomično implementirao okvir o privremenoj samoupravi iz 1993. (Oslo I) i bio je ključan u izraelsko-palestinskom mirovnom

procesu. Budući da je potpisan u Tabi 28. rujna 1995., naziva se i Sporazumom iz Tabe (Bell, 2006).

Bohloulzadeh (2017) otkriva nam bogatstvo nijansi i dinamiku postizanja mira u svijetu obilježenom sukobima. On razlikuje tri vrste mirovnih sporazuma prema fazi sporova. U prvoj fazi, prije pregovora, otvara se put k izgradnji temelja za pregovaračke procese, odnosno riječ je o pravnoj inicijativi koja ima oblik bilateralnog ili multilateralnog dogovora, a fokus je na "pregovorima o pregovorima" - zaraćene strane trude se postići konsenzus oko okvira pregovora, uključujući i dnevni red. Ovi početni pregovori prikazuju razinu spremnosti sukobljenih strana da sjednu za stol i razgovaraju licem u lice. Nadalje, ključno je osigurati da jedna strana ne iskorištava vojnu ili političku nadmoć druge strane tijekom ovog procesa. Ova faza također igra ključnu ulogu u potvrđivanju vjerodostojnosti prekida vatre. Okvirni sporazumi predstavljaju drugu fazu i usmjereni su na suštinsko rješavanje glavnih uzroka nasilnih sukoba i postizanje dugoročnog prestanka ratnih djelovanja. Poznati su kao esencijalni mirovni sporazumi jer im je temeljni cilj očuvanje prekida vatre. Teže obuhvatiti sve sukobljene strane. Primjeri takvih sporazuma su sporazum o miru u Sijera Leoneu i sporazum o miru u Burundiju. Formalni pregovori ključna su faza zaključivanja okvirnog sporazuma. Tijekom tih pregovora neophodno je da strane u sukobu postignu suštinski kompromis, a da pritom nijedna strana ne dominira. Prilikom razmatranja detalja mirovnog sporazuma suprotstavljene strane često angažiraju odvjetnike i pravne savjetnike kao potporu. Okvirni sporazumi imaju pravno utemeljen oblik: uvod (preambulu), članke i priloge. Sporazumi o ponovnom pregovaranju nastaju kada okvirni mirovni sporazumi nisu održivi ili nisu u mogućnosti osigurati dugoročno rješenje. Rezultat novih pregovora može biti stvaranje potpuno novog sporazuma, koji ne mora nužno biti čvrsto povezan s prethodnim mirovnim sporazumom (Bohloulzadeh, 2017).

U Forsterovim razmatranjima otkrivamo šest osnovnih tipova mirovnih sporazuma: 1) sporazume prije pregovora koji se sastoje "od dokumenata kojima se dogovara o kojim će se načelima raspravljati i kako će se proces odvijati" (Forster, 2019: 3), a obuhvaćaju korake za uspostavu povjerenja, kao što su oslobađanje zatvorenika, evakuacija ranjenih, postizanje humanitarnih dogovora i sl; 2) sporazume o prekidu vatre koji sadrže klauzule koje definiraju prestanak neprijateljstva; 3) djelomične sporazume usmjerene na specifična pitanja koja nisu potpuno riješena ili zahtijevaju dodatno razmatranje nekog aspekta ili ključnog problema; 4) sveobuhvatne sporazume koji nastoje pronaći sveobuhvatno rješenje sukoba; 5) sporazume o provedbi koji uključuju operativne načine za implementaciju djelomičnih ili sveobuhvatnih sporazuma; 6) sporazume o obnovi koji su obično jednostrani dokumenti koji samo potvrđuju prethodno postignute sporazume između zaraćenih strana.

Tipologiju mirovnih sporazuma moguće je pronaći i u istraživanju Instituta za učinkovitost države (Institute for State Effectiveness, ISE), nevladine organizacije iz Washingtona, kao i u izvješću iz 2006. Međunarodnog vijeća za politiku ljudskih prava (International Council on Human Rights Policy, ICHRP), *think tanka* koji je osnovan 1998. u Ženevi i prestao s radom 2012. godine. U radu Instituta za učinkovitost države *Writing the History of the Future: Securing Stability through Peace*

Agreements (2008) ističu se sljedeće ključne karakteristike mirovnih sporazuma zaključenih u dvadesetogodišnjem razdoblju, od početka 1990-ih do 2008. godine:

- a) Oni reflektiraju politički kontekst u kojem su nastali: oblikovani su unutar političkog i društvenog okvira u kojem su proizašli. Pored toga, isti odražavaju političke ideologije, interese i prioritete svih uključenih strana, kao i širi međunarodni okvir unutar kojeg se njihovi pregovori odvijaju;
- b) Oni oblikuju političke odnose: njihova osnovna zadaća je rješavanje sukoba i oblikovanje političkih odnosa među sudionicima. Uvođenjem novih političkih struktura, institucija i mehanizama suradnje, mirovni sporazumi mogu stvoriti dugotrajan utjecaj na dinamiku međusobnih odnosa;
- c) Oni su promjenjivi i prilagodljivi: oni nisu nepromjenjivi i mogu se preispitati ili čak napustiti kako se situacija mijenja i kako dolazi do susreta sa novim izazovima. Navedeno insinuira da se mirovni sporazumi formiraju i prilagođavaju političkim evolucijama tijekom vremena te
- d) Oni imaju ključnu ulogu u procesu izgradnje mira: pružaju okvir za obustavu nasilja, rješavanje sporova te poticanje stabilnosti i suradnje između svih strana u sukobu.

U navedenom radu, Institut za državnu djelotvornost je izveo klasifikaciju temeljnih odrednica mirovnih sporazuma na osnovu pažljive analize tekstova sporazuma zaključenih tijekom posljednjih dvadesetak godina (od 2008. godine unatrag). Na temelju detaljne analize ovih tekstova, mirovni sporazumi su kategorizirani prema sljedećim glavnim područjima: traženje inkluzivnog modela države, proces decentralizacije, uvođenje novih pravila igre, uspostavljanje legitimnog centra vlasti, nametanje mira izvana, nametanje pluralizma te prilagodba i zanemarivanje.

U publikaciji *Negotiating justice? Human rights and peace agreements* iz 2006. godine, koju je objavilo Međunarodno vijeće za politiku ljudskih prava, ističe se neformalna tipologija mirovnih sporazuma. Tijekom procesa postizanja mira, stvara se niz dokumenata koji se mogu podijeliti u četiri glavne vrste, slično konceptu predstavljenom od strane Von Hehna: sporazumi prije početka pregovora, privremeni sporazumi, okvirni ili sadržajni sporazumi, te sporazumi o provedbi.

Identificiranje nedostataka postojećih tipologija

U prikazanim tipologijama mirovnih sporazuma primjećuju se određeni nedostaci i ograničenja. Svaka od spomenutih tipologija pruža vrijedan okvir za razumijevanje mirovnih sporazuma, međutim, ne smijemo zaboraviti kako svaki sukob ima osobitosti koje ne odgovaraju uvijek unaprijed određenim kategorijama. Quinn i Echavarría Alvarez, koji razlikuju građanske ratove od ratova među narodima (državama), ne uzimaju dovoljno u obzir kompleksnost sukoba koji ne pripadaju samo jednoj od spomenutih dviju kategorija, a njihov fokus na sveobuhvatne mirovne sporazume može zanemariti važnost djelomičnih (nepotpunih) sporazuma koji mogu predstavljati korak prema dugotrajnom miru. Arist von Hehn identificira četiri vrste mirovnih

sporazuma, ali njegova tipologija može biti ograničena u smislu sagledavanja kako se implementacija odvija i kako se s vremenom mogu pojaviti različite dinamične promjene, odnosno ona ne obuhvaća dovoljno različite vrste sporazuma. Klasifikaciji mirovnih sporazuma Christine Bell možemo "zamjeriti" izostanak razlikovanja diskretnih nijansi između različitih stupnjeva kompleksnosti sporazuma. Naglasak na formalnim okvirima sporazuma može ignorirati neophodnost nekonvencionalnih sporazuma ili dogovora koji također mogu imati važnu ulogu u postizanju održivog mira. Bohloulzadehova tipologija, koja se zasniva na fazama sporova, može biti ograničavajuća u shvaćanju složenosti i dinamike mirovnih procesa koji često ne slijede jasno definirane faze. Kod Forstera nalazimo šest tipova mirovnih sporazuma, međutim, nedostaci te tipologije mogu proizlaziti iz općenitih zaključaka koji mogu zanemariti specifične osobine pojedinih sukoba. Tipologija predstavljena u publikaciji američkog Instituta za učinkovitost države (2008) nudi vrijednu analizu, ali sve situacije možda nisu obuhvaćene navedenim područjima (kategorijama). Tipologiji izloženoj u izvješću ICHRP-a (2006) možemo uputiti prigovore slične kao i Aristu von Hehnu jer razlikuje četiri vrste mirovnih sporazuma jednako kao i spomenuti autor.

Analiza kako identificirani nedostaci postojećih tipologija utječu na tumačenje sporazuma

Identificirani nedostaci spomenutih tipologija utječu na razumijevanje složenosti i dinamike mirovnih procesa. Nedostaci tipologije Quinna i Echavarríe Alvarez mogu utjecati na tumačenje mirovnih sporazuma tako da se ne obuhvati složenost i širina određenih situacija. Tipologija Arista von Hehna može bitno utjecati na tumačenje mirovnih sporazuma na način da pruža pojednostavljenu perspektivu koja ne uzima dovoljno u obzir složenost i dinamičnost mirovnih procesa, otežava analizu kompleksnih situacija i površno interpretira mirovne sporazume. Tipologija Christine Bell može dovesti do unaprijed predvidljive analize mirovnih sporazuma koja ne mora biti odgovarajuća za rješavanje jedinstvenih situacija. Uočeni nedostatak u Bohloulzadehovom pristupu može imati za posljedicu nepotpuno tumačenje mirovnih sporazuma, jer njegova tipologija ne prepoznaje nužne promjene i dinamiku procesa provedbe. Nadalje, Forsterova tipologija može dovesti do nepreciznosti u analizi i tumačenju mirovnih sporazuma. Tipologije američkog Instituta za učinkovitost države (2008) i ICHRP-a (2006) mogu dovesti do nedovoljnog razumijevanja kompleksnosti i dinamike mirovnih procesa. Stoga je potrebna dodatna analiza s ciljem sveobuhvatnijeg tumačenja mirovnih sporazuma.

VAŽNI ELEMENTI TIPOLOGIJA MIROVNIH SPORAZUMA

Svrha je tipologija organizirati različite tipove mirovnih sporazuma na sustavan i sveobuhvatan način kako bi se bolje shvatile strategije i pristupi koji se koriste za okončanje sukoba. Pored toga, cilj je stvoriti strukturiranu klasifikaciju mirovnih sporazuma. Klasificiranje mirovnih sporazuma olakšava njihovu usporedbu i produbljuje razumijevanje njihovih sličnosti i razlika. Važni čimbenici u formiranju tipologije mirovnih sporazuma obuhvaćaju raznolike aspekte i karakteristike koji omogućavaju njihovu strukturiranu klasifikaciju. U tom kontekstu, istraživački proces obuhvaća niz elemenata koji su važni za razumijevanje mirovnih sporazuma i njihove dinamike.

Jedan od tih elemenata je struktura mirovnog sporazuma koja obuhvaća formalne značajke sporazuma kao što su nazivi pojedinih dijelova (poglavlja), članci i prilozi te opseg sporazuma izražen u broju stranica sporazuma. Također, bitno je i jesu li pitanja i teme sporazuma usmjereni postizanju cjelovitog mira ili su pak usmjereni prema određenom imperativu. Mirovni sporazum može se baviti pitanjima prekida neprijateljstava, političkih (izbornih) i društvenih reformi, poslijeratne obnove i gospodarskog razvoja, promicanja i zaštite ljudskih prava i dr. Vrijeme i faze su također bitni elementi. To uključuje trenutak postizanja mirovnog sporazuma i različite faze mirovnog procesa, poput sporazuma prije pregovora, privremenih sporazuma, okvirnih (sadržajnih ili sveobuhvatnih) sporazuma, provedbenih (implementacijskih) sporazuma te sporazuma o ponovnom pregovaranju. Nadalje, pregovarački proces ima važnu ulogu jer u konačnici dovodi do mirovnog sporazuma. Proces pregovaranja obuhvaća mjesto (lokaciju) pregovora, vremenski okvir (trajanje) i sadržajni slijed pregovora, ulogu posrednika, pitanje odlučivanja u pregovaračkom procesu, uključenost neovisnih organizacija i drugih dionika civilnog društva u pregovore i dr. Pravni status sporazuma, međunarodna potpora, provedbeni mehanizmi te akteri sukoba i potpisnici sporazuma također su bitni elementi. Pravni status predstavlja element kod kojeg je potrebno utvrditi je li mirovni sporazum neformalan ili je pravno obvezujući. Međunarodna potpora uključuje analizu kako međunarodne i regionalne organizacije te velike sile utječu na kreiranje i implementaciju sporazuma. Provedbeni mehanizmi obuhvaćaju naprimjer osnivanje specijaliziranih međunarodnih/domaćih tijela za nadzor nad provedbom sporazuma (tijela ovlaštena za rješavanje otvorenih pitanja i nesuglasica u procesu neposredne provedbe sporazuma, kao i za izricanje sankcija prekršiteljima odredbi sporazuma). Akteri sukoba i potpisnici ključni su dionici oružanog sukoba i strane koje su sudjelovale u nastanku sporazuma. Konkretno, treba identificirati zaraćene strane, odnosno države, pobunjeničke organizacije i frakcije, međunarodne i regionalne organizacije te velike sile koje su participirale u nastanku sporazuma s ciljem dubljeg razumijevanja političkih, diplomatskih i vojnih aspekata koji su važni za nastanak i implementaciju sporazuma. Na kraju, za shvaćanje mirovnih sporazuma i njihove dinamike bitni su i učinci sporazuma na provedbu političkih i društvenih reformi te procesa obnove u postkonfliktnom društvu, a u svrhu boljeg razumijevanja posljedica zaključenog sporazuma.

RAZVOJ UNAPRJEĐENE TIPOLOGIJE MIROVNIH SPORAZUMA

Prema Kennethu Baileyju, tipologija je "niz ili kompletan skup tipova. To je višedimenzionalna klasifikacija. Izgradnja tipologije je dio općenitijeg procesa konstruiranja i koristi različite vrste klasifikacijskih shema" (Kempf-Leonard, 2005: 889). Earl Babbie (2006) smatra da su tipologije najprikladnije za razumijevanje podataka. Kombinacija navedenih ideja snažno je povezana s potrebom za unaprjeđenjem tipologije, odnosno višedimenzionalne klasifikacije mirovnih sporazuma. Mirovni sporazumi složene su, heterogene cjeline, odnosno razlikuju se po svojim ciljevima, sadržaju, kontekstu i načinima provedbe. Usto, mirovni sporazumi su složeni skupovi podataka koji obuhvaćaju različite dimenzije poput politike, društva, gospodarstva i kulture i ti podaci mogu biti strukturirani kako bi se detektirali obrasci, sličnosti i razlike između različitih kategorija sporazuma. Na ovaj način tipologija pruža bolji uvid u povezane segmente mirovnih procesa. Unaprjeđivanje tipologije mirovnih sporazuma odražava ideju da je tipologija dinamična i prilagođava se novim spoznajama i promjenama u okruženju. Nastavno na ideje koje su iznijeli Bailey i Babbie, u poboljšanu tipologiju uvodimo sljedeće kategorije mirovnih sporazuma:

- a) procesne sporazume – obuhvaćaju dogovore (okvire) za početak mirovnog procesa, konkretno dogovore o obustavi borbenih djelovanja i postizanju primirja između zaraćenih strana; predstavljaju inicijalnu fazu u uspostavi konačnog mirovnog rješenja oružanog sukoba
- b) suštinske sporazume – imaju ključni utjecaj na mir i stabilnost u državi opterećenoj sukobom, ali i u cijeloj regiji, obično uključuju sudionike iz države koja prolazi kroz sukob, a mogu uključiti i međunarodne posrednike; naglasak je na unutarnjim (domaćim) akterima i unutarnjoj dinamici, često se fokusiraju na rješavanje političkih i etničkih napetosti ili građanskih sukoba, bave se temeljnim uzrocima sukoba (političkom participacijom različitih etničkih i vjerskih zajednica, raspodjelom prirodnih resursa, npr. vode i nafte, pravima manjinskih zajednica i dr.), a njihova provedba može zahtijevati reformu ustava, promjene izbornog zakonodavstva, osnivanje specijaliziranih sudova za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti, gospodarske reforme i dr.; cilj im je završiti sukob i uspostaviti osnovu za unutarnji mir i stabilnost
- c) provedbene sporazume – sadržavaju iscrpne planove za provedbu glavnih sastavnica zaključenog mirovnog sporazuma
- d) pomirbene sporazume – usmjereni su na pomirenje sukobljenih strana što uključuje uspostavljanje međusobnog povjerenja, suočavanje s prošlošću i širenje kulture mira
- e) područne (regionalne) sporazume – obuhvaćaju regiju kojoj pripada država opterećena sukobom, često uključuju više država u regiji i mogu zahtijevati intenzivniju međunarodnu angažiranost, njihov cilj je prevladati tenzije i sukobe te promicati mir i stabilnost u regiji.

PRIMJENA UNAPRJEĐENE TIPOLOGIJE MIROVNIH SPORAZUMA: PRIMJER OPĆEG OKVIRNOG SPORAZUMA ZA MIR U BOSNI I HERCEGOVINI

Mirovna konferencija u Daytonu i potpisivanje Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini

Nakon četiri godine intenzivnih sukoba u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj u američkoj zračnoj bazi Wright-Patterson kraj Daytona u Ohiju, pod pokroviteljstvom diplomacije Sjedinjenih Američkih Država i američkog predsjednika Billa Clintona, od 1. studenoga do 21. studenoga 1995. održani su pregovori kao "izravni plod još uvijek neprovidnog američko-ruskog konsenzusa" (Rodin, 1996: 152). Pregovarački tim Bošnjaka predvodio je predsjednik Predsjedništva Bosne i Hercegovine Alija Izetbegović, Slobodan Milošević predvodio je delegaciju Srbije (u sastavu Savezne Republike Jugoslavije) te je ujedno zastupao i interese bosanskih Srba, predsjednik Hrvatske Franjo Tuđman bio je na čelu izaslanstva Republike Hrvatske, a izaslanstvo Federacije Bosne i Hercegovine (uspostavljena na osnovi Washingtonskog sporazuma od 18. ožujka 1994.) predvodio je njezin predsjednik Krešimir Zubak. Tijekom pregovora glavnu ulogu imali su strani pregovarači, američki diplomat i u to vrijeme pomoćnik državnog tajnika za Europu Richard Holbrooke i Carl Bildt, švedski diplomat i mirovni posrednik Europske unije za bivšu Jugoslaviju. Nakon tri tjedna pregovora, 21. studenoga 1995., poslije 43 mjeseca nasilja i oružanih sukoba, u Daytonu je dogovoren Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, poznatiji pod nazivom Daytonski mirovni sporazum, a formalno su ga potpisali 14. prosinca 1995. na ceremoniji u Elizejskoj palači u Parizu, pod pokroviteljskom kontaktne skupine⁵, Alija Izetbegović, Franjo Tuđman, Slobodan Milošević i Krešimir Zubak. Činu potpisivanja svjedočili su američki predsjednik Bill Clinton, francuski predsjednik Jacques Chirac, njemački kancelar Helmut Kohl, britanski premijer John Major, ruski premijer Viktor Černomirdin i španjolski premijer Felipe González (predstavnik Europske unije). Temeljni cilj Daytonskog sporazuma bio je zaustavljanje oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini. Sve strane iskazivale su jasnu težnju za okončanjem rata i uspostavom trajnog mira. Daytonski sporazum "obavezao je sve strane da se pridržavaju principa nacrta Ujedinjenih naroda i dokumenata Organizacije za sigurnost i suradnju u Evropi i da sve sporove rješavaju mirnim putem... Bosna i Hercegovina je demokratska država u kojoj su zajamčena osnovna prava i najviši standardi ljudskih prava" (Petritsch, 2002: 54).

Daytonski mirovni sporazum sadržava "11 aneksa i šest dodatnih sporazuma", a "postojao je i Sporazum o parafiranju Općeg okvirnog sporazuma" (Marić Tokić, 2018: 310). Značajno je naglasiti da se u Aneksu 1 govori o ulozi NATO-a u Bosni i Hercegovini, Saveznoj Republici Jugoslaviji i Republici Hrvatskoj, u Aneksu 3 o izborima, u Aneksu 6 o ljudskim pravima, Aneksu 7 o izbjeglicama i prognanicima,

⁵ Kontaktnu skupinu činile su sljedeće države: SAD, Rusija, Francuska, Velika Britanija i Njemačka. One su svojim naporima uspjele dovesti sukobljene strane do potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

a u Aneksu 11 o međunarodnim operativnim policijskim snagama (IPTF). Daytonskim sporazumom BiH je ustrojena kao država tri ravnopravna konstitutivna naroda – Hrvata, Srba i Bošnjaka (Muslimana). Svaki od navedenih naroda ima pravo uskratiti suglasnost za svaku odluku koja bi išla protiv njihovih nacionalnih interesa. Sporazumom je BiH uređena kao država sastavljena od dvaju entiteta, Federacije Bosne i Hercegovine (51 % teritorija, većinski je nastanjena Bošnjacima i Hrvatima) i Republike Srpske (49 % teritorija, većinom je nastanjena Srbima). Potpisivanjem Daytonskog sporazuma u suštini je, po etničkom ključu, legalizirana podjela Bosne i Hercegovine.

Analiza primjene unaprijeđene tipologije mirovnih sporazuma na primjeru Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini

Prema unaprijeđenoj tipologiji mirovnih sporazuma, utemeljenoj na idejama o tipologiji koje su iznijeli Bailey i Babbie, Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini je: a) procesni sporazum jer je postavio okvir (npr. Aneks 1A Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja) za mirno okončanje sukoba (prekid vatre i obustavu borbi) i daljnje pregovore između sukobljenih strana; b) suštinski sporazum zbog toga što je imao važnu ulogu u zaustavljanju oružanih sukoba i spirale nasilja u Bosni i Hercegovini i u široj regiji te u osiguravanju osnove za izgradnju trajnog mira; c) provedbeni sporazum jer je poslužio kao okvir za uspješnu implementaciju različitih aspekata mirovnog procesa, poput ustavnih promjena (Aneks 4 Ustav Bosne i Hercegovine), poštovanja ljudskih prava (Aneks 6 Sporazum o ljudskim pravima), te povratka izbjeglica i prognanika (Aneks 7 Sporazum o izbjeglicama i prognanicima) i dr.; d) pomirbeni sporazum jer je njime ojačano međusobno povjerenje strana; e) područni (regionalni) sporazum jer su ga supotpisali predstavnici Hrvatske i Srbije, susjednih država koje su ujedno jamci provedbe njegovih odredbi. Sporazum ističe važnost regionalne stabilnosti i povezanosti i prelazi granice Bosne i Hercegovine kako bi se promovirali trajni mir i stabilnost.

Izgradnja empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma

U ovome radu uvodimo četiri indikatora (pokazatelja): tip rata, dizajn mirovnog sporazuma, ishod mirovnog sporazuma te način završetka sukoba. Ti su indikatori važni za stvaranje empirijski utemeljene tipologije mirovnih sporazuma jer pružaju sveobuhvatno razumijevanje sukoba i mirovnog sporazuma. Svaki indikator osvjetljava neki od aspekta sukoba i njegova rješenja, a svi skupa daju sveobuhvatnu sliku mirovnog sporazuma i njegovog učinka.

1. Indikator "tip rata" može se operacionalizirati definiranjem različitih tipova sukoba (građanski ratovi, međunarodni ratovi i drugi oblici konflikta). Svaki tip sukoba može se odrediti na temelju karakteristika kao što su priroda sukoba, broj sudionika, razina nasilja, trajanje itd. Naprimjer, građanski ratovi imaju složenu političku i društvenu dinamiku i mogu zahtijevati sveobuhvatne mirovne sporazume koji se bave temeljnim uzrocima sukoba, a međunarodni ratovi mogu zahtijevati mirovne

sporazume koji se bave sigurnosnim i teritorijalnim pitanjima. Dodatno, trajanje postignutog mira nakon potpisivanja sporazuma može biti pokazatelj uspješnosti mirovnog sporazuma. Primjera radi, građanski rat u Kambodži zahtijevao je sveobuhvatni mirovni sporazum koji bi se bavio osnovnim uzrocima sukoba, uključujući političke i etničke napetosti, gospodarske i socijalne probleme te posljedice režima Crvenih Kmera. Analizom tipa rata možemo bolje razumjeti učinkovitost mirovnog sporazuma jer neki tipovi sukoba mogu biti izazovniji za rješavanje putem mirovnog sporazuma u usporedbi s drugim tipovima sukoba.

2. Indikator "dizajn mirovnog sporazuma" fokusira se na strukturu i sadržaj mirovnog sporazuma, te se može precizno definirati putem sljedećih komponenti sporazuma: svrha sporazuma, identifikacija sukobljenih strana, uvjeti završetka sukoba, etabliranje demilitariziranih zona, razmjena zarobljenika, podjela političke moći i dogovori o upravljanju između sukobljenih strana, uspostava novih političkih institucija, osiguranje zastupljenosti u vlasti, demobilizacija boraca, formiranje sigurnosnih snaga za održavanje mira, obnova i poticanje gospodarskog razvoja na pogođenim područjima itd. Svaka od komponenti može biti evaluirana u smislu prisutnosti ili odsutnosti u mirovnom sporazumu, te do koje mjere se implementira u stvarnom okruženju. Analizom je moguće identificirati koje su komponente najučinkovitije u osiguravanju stabilnog mira i procesa pomirenja. Važno je napomenuti da mirovni sporazum treba biti pažljivo osmišljen i prilagođen specifičnim potrebama i kontekstu sukoba kako bi se osiguralo uspješno okončanje sukoba i postizanje trajnog mira. U analizi ovog aspekta može se koristiti kriterij koji uključuje vrstu rješenja i mehanizam koji se koristi za provedbu. Joshi i Quinn navode da su "sporazumi koji sadrže reforme u više sektora politike najbolji za prevladavanje problema vjerodostojne predanosti i postizanje trajnog mira" (Kane, 2019: 15). Značajno utječu na trajnost mira brojne političke odredbe unutar mirovnog sporazuma, a jedna od ključnih je provedba slobodnih i višestranačkih izbora, što je postala uobičajena praksa nakon hladnog rata. Ova odredba predstavlja temelj tranzicije iz građanskog rata u normalno političko stanje. Izbori omogućavaju svim sukobljenim stranama da istaknu svoje kandidate, aktivno se uključe u politički proces i preuzmu odgovornost za sudjelovanje u predstavničkim i izvršnim tijelima vlasti. Provedbom slobodnih i višestranačkih izbora dinamika sukoba se transformira s bojišnice na zakonodavne i predstavničke forume na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini. Kane navodi da "čimbenici za koje se vjeruje da imaju statistički značajan utjecaj na trajanje mira uključuju: vanjska sigurnosna jamstva, teritorijalne i sigurnosne/vojne odredbe o podjeli vlasti, nadzor treće strane i mehanizme razdvajanja snaga unutar sporazuma o prekidu vatre te osiguravanje da se prilagodba, sudjelovanje i izborne reforme provedu prije bilo kakvih izbora nakon sukoba" (Kane, 2019: 28). Prema Berdal (2021) mirovni sporazum bi trebao obuhvaćati odredbe o smanjenju i kontroli nasilja, odredbe o organizaciji i provedbi izbora nakon okončanja sukoba i odredbe o podjeli političke vlasti između sukobljenih strana. U prilog dobrom i temeljitom mirovnom sporazumu Berdal ističe da "sporazum koji je ispravno osmišljen, opremljen odgovarajućim resursima i potkrijepljen dosljednom i konstruktivnom političkom potporom zainteresiranih strana, regionalnih igrača i

međunarodnih sponzora, može poslužiti za jačanje političke snage i dinamike koja pogoduje dugoročnoj stabilnosti i potiče društvene transformacije prema dubljem, istinski samoodrživom miru" (Berdal, 2021: 5). Iz navedenog se da zaključiti kako će manje sveobuhvatni sporazumi vjerojatnije rezultirati naknadnim sporazumom, a ako do toga ne dođe, najgori ishod je ponovo izbijanje sukoba.

3. Indikator "ishod mirovnog sporazuma" moguće je procijeniti na temelju implementacije njegovih klauzula i utjecaja na društvo pogođeno sukobom. Ishod sporazuma može varirati (neuspjeh sporazuma i nastavak sukoba, djelomično rješavanje sukoba s fokusom na određena pitanja, privremeno primirje ili razdoblje relativnog mira te trajno okončanje sukoba i postizanje stabilnog mira) ovisno o specifičnostima sukoba i sporazuma. Rezultat mirovnog sporazuma determiniran je ponajprije prirodom konflikta, sposobnostima pregovarača da se slože i provedu sporazum te vanjskim utjecajima na implementaciju sporazuma. Nakon završetka sukoba na ishod sporazuma mogu utjecati sigurnosni i informacijski izazovi, nedovoljna predanost implementaciji sporazuma i poteškoće u raspodjeli resursa i upravljanju procesom (Badran, 2014). U okviru ovog indikatora analizirat će se što se dogodilo nakon potpisivanja mirovnog sporazuma, uključujući evaluaciju nastavka nasilja, postignuće trajnog mira i stabilnosti unutar zemlje te stupanj ostvarenja dogovorenog među stranama.

4. Indikator "način završetka sukoba" može osigurati kontekstualne informacije o procesu okončanja sukoba i načinu na koji taj proces korelira s drugim segmentima političkog i društvenog života. Naprimjer, ako je sukob završio vojnom intervencijom ili unilateralnim odlukama, mirovni sporazum može se razlikovati od onog postignutog pregovorima. Nadalje, ovaj indikator može utjecati na tumačenje indikatora "ishod mirovnog sporazuma". U tom smislu postoji manja vjerojatnost da će sukobi koji su okončani vojnom pobjedom rezultirati trajnim mirom, a kada se postigne dogovor s ciljem okončanja sukoba, što rezultira mirovnim sporazumom, veća je izglednost postizanja dugotrajnog i održivog mira. Razumijevanje ovog indikatora pruža uvid u ključne faktore koji su doprinijeli okončanju sukoba i istovremeno pruža važne lekcije za buduće mirovne procese.

Potvrda utemeljenosti unaprijeđene tipologije kroz analizu Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini

Prvi indikator, "tip rata", povezuje se s Općim okvirnim sporazumom za mir u Bosni i Hercegovini kao procesnim sporazumom. Građanski rat⁶ u Bosni i Hercegovini bio je kompleksan sukob s političkim, etničkim i teritorijalnim karakteristikama, uključivao je tri etničke zajednice (Bošnjake, Srbe i Hrvate) i njihove vojne snage (bošnjačku Armiju Bosne i Hercegovine, Vojsku Republike Srpske i Hrvatsko vijeće obrane). Sporazum je strateški usmjeren prema procesnom okviru kako bi omogu-

⁶ Mirjana Kasapović, istaknuta hrvatska politologinja, iscrpno navodi autore i njihove radove "u kojima se sukob u Bosni i Hercegovini svrstava u građanske ratove" (Kasapović, 2015: 38).

ćio pregovaračima da se bave kompleksnim pitanjima koja su pridonijela sukobu. Prije svega, njime je potvrđen prekid vatre koji je bio ključan za završetak sukoba (u uvodnom dijelu Sporazuma Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija potvrđuju sporazume o prekidu vatre od 14. rujna i 5. listopada 1995.). Nadalje, pružio je osnovu za daljnje pregovore i dogovore, naprimjer u Aneksu 1B Sporazum o regionalnoj stabilizaciji u članku II. Mjere za izgradnju povjerenja i sigurnosti u BiH piše da "nakon što ovaj Sporazum... stupi na snagu, Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska započinju... pregovore pod pokroviteljstvom Organizacije za europsku sigurnost i suradnju... kako bi se suglasile o nizu mjera za povećanje međusobnoga povjerenja i smanjenje opasnosti od sukoba". Također, u Aneksu 4 Ustav Bosne i Hercegovine u članku III. Nadležnosti i odnosi između ustanova Bosne i Hercegovine i entiteta piše: "entiteti će započeti pregovore... uključujući korištenje energetske resursa i zajedničke gospodarske projekte koji su u odgovornosti ustanova Bosne i Hercegovine". U Aneksu 1B Sporazum o regionalnoj stabilizaciji u članku IV. Mjere za podregionalnu kontrolu naoružanja piše: "strane će započeti pregovore o sporazumu kojim će se uspostaviti dragovoljna ograničenja vojnoga ljudstva".

Drugi indikator, "dizajn mirovnog sporazuma", otkriva suštinske elemente Sporazuma, kao što su institucionalne i teritorijalne odredbe. Uspostava političkih institucija na razini države a ne entiteta, poput Parlamentarne skupštine i Predsjedništva BiH, odražava potrebu za političkim rješenjem kako bi se osigurao trajni mir. Upravna podjela države na dva entiteta, Federaciju Bosne i Hercegovine te Republiku Srpsku, održava prije svega etničke razlike sukobljenih strana. Sporazum sadržava i dogovore o razmjeni zarobljenika (članak IX. Aneksa 1A Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja), poštivanju ljudskih prava (Aneks 6 Sporazum o ljudskim pravima) i povratku izbjeglica i prognanika (Aneks 7 Sporazum o izbjeglicama i prognanicima). Spomenuti elementi povezani s okončanjem sukoba jasno pokazuju kako je njegov dizajn usmjeren ka suštinskom rješenju kompleksnih pitanja u Bosni i Hercegovini.

"Ishod mirovnog sporazuma", treći indikator, ključan je za razumijevanje učinka Sporazuma u postizanju trajnog mira. Sporazum je doveo do prestanka nasilja i sukoba te uspostave mira i stabilnosti u državi. Oružani sukob je njegovim potpisivanjem prestao i zaraćene strane prešle su u fazu političkog dijaloga i suradnje. Ovaj ishod potvrđuje suštinsku prirodu sporazuma jer je postizanje mira osnovni cilj svakog mirovnog sporazuma. Ovaj indikator može se povezati s činjenicom da je Opći okvirni sporazum za mir i pomirbeni sporazum. Naime, pridonio je procesu pomirenja sukobljenih strana, a što je vidljivo iz, npr., Aneksa 1A Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja, gdje se u članku I. Opće obveze navodi, između ostaloga, da je svrha obveza navedenih u tom članku uspostaviti "trajne mjere sigurnosti i kontrole naoružanja, čiji je cilj promicanje trajnoga pomirenja svih strana". Indikator "ishod mirovnog sporazuma" može se povezati i s provedbenim aspektom Sporazuma jer sadrži odredbe o izborima "s ciljem promicanja slobodnih, poštenih i demokratskih izbora... te osiguranja postupnog postizanja demokratskih ciljeva u cijeloj Bosni i Hercegovini" (Aneks 3 Sporazum o izborima), odredbe kojima će "temeljna prava i slobode strane osigurati svim osobama koje spadaju pod njihovu jurisdikciju,

najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda" (Aneks 6 Sporazum o ljudskim pravima), odredbe o povratku izbjeglica i prognanika (Aneks 7 Sporazum o izbjeglicama i prognanicima), odredbe o osnivanju javnih poduzeća "imajući na umu da su obnova infrastrukture i funkcioniranje transporta te drugih službi važni za ponovno gospodarsko oživljavanje Bosne i Hercegovine te za dobro funkcioniranje njezinih institucija i organizacija uključenih u provedbu mirovnoga sporazuma" (Aneks 9 Sporazum o osnivanju javnih poduzeća u Bosni i Hercegovini) i drugim važnim pitanjima.

Četvrti indikator, "način završetka sukoba", daje presudne informacije o tome kako je Opći okvirni sporazum okončao sukob kao i o međunarodnom kontekstu. Sporazum su supotpisale Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija čime je naglašena njegova regionalna dimenzija. Već je iz preambule Sporazuma jasno vidljivo kako sve strane, uključujući spomenute dvije države, priznaju potrebu za sveobuhvatnim sporazumom radi okončanja tragičnog sukoba u regiji te žele pridonijeti tome cilju i promicati trajni mir i stabilnost. Ovim se jasno ukazuje na njihovu ulogu u jamčenju mirnog okončanja sukoba. Taj regionalni pristup Općeg okvirnog sporazuma omogućio je stvaranje okvira za mir i stabilnost u regiji te je njegova provedba imala šire implikacije na stabilnost u jugoistočnoj Europi.

Na temelju iznesenog moguće je vidjeti kako svaki od indikatora doprinosi razumijevanju specifičnih karakteristika i pruža sliku o Sporazumu kao cjelini. Primjenom tih indikatora na druge mirovne sporazume možemo detaljno analizirati različite tipove sukoba, strukturu i sadržaj sporazuma, postizanje mira i stabilnosti nakon potpisivanja, kao i regionalnu dimenziju te način završetka sukoba.

ZAKLJUČAK

Postojeće tipologije pokazale su se manjkavima u spoznavanju kompleksnosti, konteksta i značajki mirovnih sporazuma. Na osnovu razmatranja kontekstualnih čimbenika, uloge sudionika, ciljeva sporazuma i međunarodnog okvira, razvijena je unaprijeđena tipologija koja omogućava dublje razumijevanje i bolje tumačenje različitih karakteristika mirovnih sporazuma, odnosno omogućava bolji uvid u različite elemente sporazuma kao i u njihovu međusobnu povezanost. Primjenjujući ovu klasifikaciju na Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini zamijećeno je da novi pristup omogućuje otkrivanje diskretnih dinamika, dubokih povezanosti i širokog raspona učinaka sporazuma, kao i bolje snalaženje u složenim i dinamičnim procesima postizanja mira te daje kompleksnije uvide u učinke različitih segmenata sporazuma. Međutim, i dalje ostaju otvorena pitanja i pravci za buduća istraživanja. Daljnje istraživanje može se usmjeriti na testiranje unaprijeđene tipologije na više studija slučaja. Pored toga, moguće je dublje istražiti utjecaj međunarodnih faktora na različite vrste sporazuma te analizirati kako se različite tipologije primjenjuju u specifičnim političkim, društvenim i kulturnim kontekstima.

LITERATURA

- Arnault, Jean (2006) *Good agreement? Bad agreement? An implementation perspective*. Princeton: Center of international studies Princeton University.
- Ayres, Lioness i Knafli, Kathleen A. (2008.) "Typological analysis" *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. Dostupno na URL <http://www.yanchukvladimir.com/docs/Library/Sage%20Encyclopedia%20of%20Qualitative%20Research%20Methods-%202008.pdf> , pristupljeno 11. kolovoza 2023.
- Babbie, Earl R. (2006) *The practice of social research*. Belmont: Wadsworth Publishing.
- Badran, Ramzi (2014) "Intrastate peace agreements and the durability of peace" *Conflict management and peace science* 31 (2): 193–217.
- Bailey, Kenneth Dan (1994) *Typologies and taxonomies: An introduction to classification techniques*. Thousand Oaks: Sage.
- Barnes, Catherine (2009) "Renegotiating the political settlement in war-to-peace transitions" *UK Department for international development, Conciliation resources*. Dostupno na URL https://rc-services-assets.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/Renegotiating%20the%20Political%20Settlement_200903_ENG.pdf, pristupljeno 23. srpnja 2023.
- Bell, Christine (2006) "Peace agreements: Their nature and legal status" *The American journal of international law* 100 (2): 373-412.
- Bell, Christine (2008) *On the law of peace: Peace agreements and the Lex Pacificatoria*. Oxford: Oxford University Press.
- Bell, Christine i O'Rourke, Catherine (2010) "Peace agreements or pieces of paper? The impact of UNSC resolution 1325 on peace processes and their agreements" *The International and comparative law quarterly* 59 (4): 941-980.
- Bercovitch, Jacob i Simpson, Leah (2010) "International mediation and the question of failed peace agreements: Improving conflict management and implementation" *Peace and change* 35 (1): 68:103.
- Berdal, Mats (2021) "The afterlife of peace agreements". U: Weller, Marc - Mark Retter - Andrea Varga (ur.): *International law and peace settlements*. Cambridge: Cambridge University Press. Str. 137-164.
- Bohloulzadeh, Ghassam (2017) "The nature of peace agreement in international law" *Journal of politics and law* 10 (2): 208-215.
- COW (2023). "Correlates of war". Dostupno na URL <https://correlatesofwar.org/>, pristupljeno 1. kolovoza 2023.
- Čengiđ, Drago (2009) "Postsocijalističke ekonomske elite i poduzetništvo: prilog analizi tipologije poduzetnika" *Revija za sociologiju* 40 (1-2): 71-94.
- Druckman, Daniel i Wagner, Lynn (2019) "Justice matters: peace negotiations, stable agreements, and durable peace" *Journal of conflict resolution* 63 (2): 287-316.
- Dupuy, Kendra Elizabeth (2008) "Education in peace agreements 1989-2005" *Conflict resolution quarterly* 26 (2): 149-166.

- Forster, Robert (2019) "Peace Agreements". U: Romaniuk, Scott - Manish Thapa - Péter Marton (ur.): *Palgrave encyclopedia of global Security studies*. Cham: Palgrave MacMillan. Str. 1-7.
- Hartzell, Caroline i Hoddie, Matthew (2003) "Institutionalizing peace: power sharing and post-civil war conflict management" *American journal of political science* 47 (2): 318–32.
- Hartzell, Caroline, Hoddie, Matthew i Rothchild, Donald (2001) "Stabilizing the peace after civil war: An investigation of some key variables" *International organization*. 55 (1): 183–208.
- Hrvatska enciklopedija (2023). "Tipologija". Dostupno na URL <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=61409>, pristupljeno 11. kolovoza 2023.
- Institute for state effectiveness (2023) "Writing the history of the future: securing stability through peace agreements" *Institute for state effectiveness*. Dostupno na URL <https://effectivestates.org/publication/writing-the-history-of-the-future-securing-stability-through-peace-agreements/>, pristupljeno 12. srpnja 2023.
- Joshi, Madhav, Melander, Erik i Quinn, Jason Michael (2017) "Sequencing the peace: How the order of peace agreement implementation can reduce the destabilizing effects of post-accord elections" *Journal of conflict resolution* 61 (1): 4-28.
- Kane, Sean (2019) "Peace agreement provisions and the durability of peace". Dostupno na URL <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/366199/1/MediationResources-PeaceAgreements.pdf>, pristupljeno 31. srpnja 2023.
- Kapshuk, Yoav (2021) "Conceptual ambiguity in coding the categories of peace agreement and peace process" *Peace economics, peace science and public policy* 27 (1): 3-27.
- Kasapović, Mirjana (2015) "Bosna i Hercegovina 1992-1995: građanski rat, izvanjska agresija ili oboje?" *Politička misao* 52 (2): 37-61.
- Kempf-Leonard, Kimberly (2005) *Encyclopedia of social measurement*. Boston; London: Elsevier Academic Press.
- Kluge, Susann (2000) "Empirically grounded construction of types and typologies in qualitative social research". *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*. Dostupno na URL <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1124/2500>, pristupljeno 26. srpnja 2023.
- Maekawa, Wakako, Ari, Baris i Gizelis, Theodora-Ismene (2019) "UN involvement and civil war peace agreement implementation" *Public choice* 178 (2): 397-416.
- Marić Tokić, Silvana (2018) "Mirovni planovi i sporazumi za Bosnu i Hercegovinu" *Mostariensia* 22 (1): 297-313.
- Matanock, Aila (2017) "Bullets for ballots: Electoral participation provisions and enduring peace after civil conflict" *International security* 41 (4): 93–13.

- Mattes, Michaela i Savun, Burca (2009) "Fostering peace after civil war: commitment problems and agreement design" *International studies quarterly* 53 (3): 737-759.
- Mezzerà, Marco, Pavičić, Michael i Specker, Leontine (2009) "Governance components in peace agreements: fundamental elements of state and peace building?" *Clingendael Institute*. Dostupno na URL https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20090520_cru_governance_peace_mezzera.pdf, pristupljeno 21. srpnja 2023.
- Molloy, Sean i Bell, Christine (2019) "How peace agreements provide for implementation". Dostupno na URL <https://www.peaceagreements.org/publications>, pristupljeno 28. srpnja 2023.
- Nathan, Laurie (2020) "The real deal? The post-conflict constitution as a peace agreement" *Third world quarterly* 41 (9): 1556-1574.
- Nystuen, Gro (2005) *Achieving peace or protecting human rights? Conflicts between norms regarding ethnic discrimination in the Dayton peace agreement*. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Olson, Lounsbury, Marie i DeRouen, Karl (2018) "The roles of design and third parties on civil war peace agreement outcomes" *Peace and change* 43 (2): 139-177.
- Ozcelik, Asli (2020) "Entrenching peace in law: Do peace agreements possess international legal status?" *Melbourne journal of international law* 21(1): 190-299.
- Petritsch, Wolfgang (2002) *Bosna i Hercegovina od Dayton do Europe*. Sarajevo: Svjetlost.
- Pospisil, Jan (2022) "Dissolving conflict. Local peace agreements and armed conflict transitions" *Peacebuilding* 10(2): 122-137.
- Quinn, Jason i Echavarría Alvarez, Josefina (2020) "Peace agreements". U: Richmond, Oliver – Gëzim Visoka (ur.): *The Palgrave encyclopedia of peace and conflict studies*. New York: Springer international publishing. Str. 1-7.
- Reid, Lindsay (2017) "Finding a peace that lasts: mediator leverage and the durable resolution of civil wars" *Journal of conflict resolution* 61 (7): 1401–31.
- Rodin, Davor (1996) "Daytonski sporazum: Deklaracija političke volje Zapada" *Politička misao* 33 (4): 150-156.
- Rohner, Dominic (2018) "Success factors for peace treaties: A review of theory and evidence" *Université de Lausanne*. Dostupno na URL <https://www.unil.ch/de/files/live/sites/de/files/working-papers/18.08.pdf>, pristupljeno 26. srpnja 2023.
- Social science research network (2023) International council on human rights policy, "Negotiating justice? Human rights and peace agreements". Dostupno na URL https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1551237, pristupljeno 12. srpnja 2023.
- Struna/Hrvatsko strukovno nazivlje (2023) Dostupno na URL <http://struna.ihjj.hr/naziv/tipologija/31937/>, pristupljeno 30. srpnja 2023.

- Tellez, Juan Fernando (2019) "Peace agreement design and public support for peace: Evidence from Colombia" *Journal of peace research* 56 (6): 827–844.
- Ured Visokog predstavnika (2023) "Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini". Dostupno na URL <https://www.ohr.int/dayton-peace-agreement/?lang=en>, pristupljeno 21. srpnja 2023.
- United Nations (2023) "Peace Agreements Database Search". Dostupno na URL <https://peacemaker.un.org/document-search>, pristupljeno 29. srpnja 2023.
- UCDP (2023) "Uppsala Universitet. The Uppsala conflict data program". Dostupno na URL <https://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions>, pristupljeno 29. srpnja 2023.
- Vego, Milan (2002) "Bosna i Hercegovina na raskrižju Daytona" *Međunarodne studije* 2 (1-2): 152-174.
- Von Hehn, Arist (2011) *The Internal implementation of peace agreements after violent intrastate conflict: guidance for internal actors responsible for implementation*. Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
- Werner, Suzanne i Yuen, Amy (2005) "Making and keeping peace" *International organization* 59 (2): 261–92.
- Wright, Quincy (1970) "How hostilities have ended: Peace treaties and alternatives" *The annals of the American academy of political and social science* 392: 51-61.

IMPROVING THE TYPE OF PEACE AGREEMENTS THROUGH THE EXAMPLE OF THE GENERAL FRAMEWORK AGREEMENT FOR PEACE IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Krešimir Margaletić

SUMMARY

In this paper, the author focuses on the issue of the typology of peace agreements and investigates the shortcomings of the previous approaches in their classification. Previous typologies of peace agreements faced certain problems in the classification of different types of peace agreements, which led to insufficiently precise analyzes and interpretations. In order to solve these challenges, the author presents an improved framework of the typology of peace agreements through the prism of the example of the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina. This paper not only completes the view of the study of peace agreements, but also introduces the foundation of a research matrix consisting of four key indicators: the type of war, the design of the peace agreement, the outcome of the peace agreement, and the way the conflict ends. By connecting the mentioned indicators with new categories of agreements - procedural, substantive, implementing, conciliatory and regional - the author presents an improved framework of typology. Through the mentioned analytical matrix, it is understood how each of the indicators is connected to a certain category of the peace agreement. Using the example of the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina, the author demonstrates the application of this improved framework and its ability to accurately categorize and interpret various aspects of peace agreements.

Keywords: typology of peace agreements, peace agreements, problems of the current typology, classification, improved framework